የሰ/መ/ቁ. 53113

ህዳር 03 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች፡- ሐጎስ ወልዱ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- 1. ወ/ሮ አበበች በጅጋ - ጠበቃ አፈወርቅ ደጀኔ ቀረቡ

2. ወ/ሮ ሰብለወንጌል አበበ - አልቀረቡም

ተጠሪ፡- ዶ/ር ተስፋዬ አካሉ - ጠበቃ ፋንታሁን አበራ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ተከሳሽ በሌለበት የተሠጠ ውሳኔ ተነስቶ ተከሳሹ ባለበት የሚታይበትን የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ አግባብን የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሲሆን የአሁኑ ተጠሪ ባሁኑ አመልካቾች ላይ የቤት ሽያጭ ውል ተደርጓል የተባለው እንዲፈርስና ቤቱንም እንዲረከቡ ይወሰን ዘንድ ዳኝነት ጠይቀው በመሰረቱት ክስ የአሁኑ አመልካቾች በሌሉበት ታይቶ አመልካቾች በቀድሞ ወረዳ 24 ቀበሌ 13 ውስጥ የሚገኝ ቁጥሩ 1099 የሆነ ቤት ለተጠሪ እንዲያስረክቡ የሚል ውሳኔ ተጠሪ አግኝተዋል፡፡ ከዚህ በኋላ አመልካቾች ውሳኔውን ለሰጠው ፍርድ ቤት በሌሉበት የተሰጠው ውሳኔ ተነስቶ ክርክሩ ባሉበት እንዲታይላቸው አቤቱታ አቅርበዋል፡፡

የአመልካቾች የስር አቤቱታ ይዘት ባጭሩ ለ1ኛ አመልካች የጋዜጣ ጥሪ የተደረገው ያላግባብ መሆኑን 2ኛ ተጠሪም በሚኖሩበት ቤት መጥሪያው ተለጥፏል የተባለው ባግባቡ አለመሆኑን ዘርዝረው መጥሪያው በአግባቡ ደርሷል ለማለት ስለማይቻል መጥሪያው እንደአልደረሰ ተቆጥሮ በሌለንበት የተሰጠው ውሳኔ ተነስቶ ክርክሩ ባለንበት እንዲካሄድ ይደረግልን የሚል ነው፡፡ የስር ፍርድ ቤትም ተጠሪ በአመልካቾች አቤቱታ ላይ አስተያየት እንዲሰጡበት በማድረግ ክርክሩን መርምሮ የአመልካቾችን አቤቱታ ውድቅ አድርጓል፡፡ ከዚህም በኋላ አመልካቾች ይግባኙን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም ይግባኙ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 337 መሰረት ተሰርዞባቸዋል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ትእዛዝ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡

የአመልካች ጠበቃ የካቲት 02 ቀን 2002 ዓ.ም በጻፉት ሁለት ገፅ የሰበር አቤቱታ በበታች ፍርድ ቤቶች ትዕዛዝ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም ባጭሩ ለ1ኛ አመልካች የጋዜጣ ጥሪ የተደረገው የመጥሪያ አደራረስ ቅደም

ተከተልን ባልጠበቀ ሥነ ሥርዓት በመሆኑና ይህም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕጉ ስለመጥሪያ አደራረስ የተመለከቱትን ድንጋጌዎችን የሚፃረር በመሆኑ አመልካች በሌሉበት የተሰጠው ውሳኔ ሊነሳ አይገባም ተብሎ የተወሰነው ያላግባብ ስለሆነ ሊታረም የሚገባው ነው በማለት በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ትእዛዝ እንዲሻር ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ አቤቱታው ተመርምሮም አመልካቾች ወደ ጉዳዩ ገብተን እንከራከር በሚል ያቀረቡት አቤቱታ ውድቅ የሆነው ባግባቡ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ ተደርጎ ተጠሪ ቀርበው ሰኔ 01 ቀን 2002 ዓ.ም በተጻፈ ሁለት ገፅ ማመልከቻ መልሳቸውን ሰጥተዋል፡፡ በመልሳቸውም መጥሪያው ለአመልካቾች የደረሰው በሥነ ሥርዓቱ የተቀመጡትንና የሰበር ችሎቱም የሰጠውን አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ባገናዘበ መልኩ መሆኑን በማረጋገጥ የበታች ፍርድ ቤቶች የሰጡት ትዕዛዝ ሊፀና ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡ የ1ኛ አመልካች ጠበቃም የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልሳቸውን ሰጥተዋል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካቾች በሌሉበት የተሰጠው ውሳኔ እንዲነሳላቸው አቤቱታ ያቀረቡት መጥሪያ በተገቢው ስርዓት ቅደም ተከተሉን ተከትሎ አልደረሰም በሚል ምክንያት መሆኑን ነው፡፡ የሥር ፍ/ቤት የአመልካቾችን ጥያቄ ውድቅ ያደረገው መጥሪያውን አመልካች ቤት ድረስ ተሂዶ እማኞች ባሉበት ማግኘት ሳይቻል ቀርቷል፣ ይህም ብቻ ሳይሆን መጥሪያው በአመልካች ቤት ላይ ተለጥፎ ነበር፤ ሊቀርቡ ባለመቻላቸው በጋዜጣ ጥሪ ተደርጎላቸዋል፡፡ ይህም ሆኖ ሳይቀርቡ ቀርተዋል፣ አንድ ሰው በአካል ተፈልጎ ካልተገኘ በመኖሪያው ላይ መጥሪያ ተለጥፎ እና በጋዜጣ ተጠርቶ ካልቀረበ መጥሪያው እንደደረሰው እንደሚቆጠር በፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት አስገዳጅ ውሳኔ ተሰጥቷል፣ አመልካች ታምሜ ወደ ሌላ ቦታ ሄጀ ነበር በማለት የገለፁት ከ10/11/2001 ዓ.ም በኋላ ሲሆን ጉዳዩ በሌሉበት እንዲታይ የተወሰነው ከመሄዳቸው በፊት ነው ስለዚህ መጥሪያው ደርሷቸው እንደነበር ፍርድ ቤቱ ስለተረዳና በቂ ምክንያትም ስላላቀረቡ አቤቱታው ተቀባይነት የለውም በሚል ምክንያት ነው፡፡ ይህ ችሎትም የስር ፍርድ ቤት ዋናውን ጉዳይ የመራበትን የኮ/መ/ቁጥር 148744 አስቀርቦ ተመልክቷል፡፡ መዝገቡ ሲታይም አመልካች መልሳቸውን ከመዝገቡ ጋር በ17/10/2001 ዓ.ም እንዲያያይዙ እና በ19/10/2001 ዓ.ም ለቃል ክርክር እንዲቀርቡ በ02/10/2001 ዓ.ም ትዕዛዝ መስጠቱን፣ የክፍሉ ቀበሌ ደንብ አስከባሪዎች ነን የሚሉ ሁለት ግለሰቦች በ09/10/2001 ዓ.ም በፃፉትና ማህተም በሌለው ደብዳቤ ቁጥር 1099 ወደሆነው ቤት ሄደን ነበር፣ ወ/ሮ አበበች በጅጋ በቤቱ ውስጥ እንደማይኖሩና የት እንደሚኖሩም የሚያውቅ ሰው አለመኖሩን ጠይቀን የተረዳን መሆናችንን እናረጋግጣለን በማለት ለፍርድ ቤቱ ማረጋገጫ የላኩ መሆኑን የሚያረጋግጥ ሰነድ ከመዝገቡ ጋር ተያይዞ መገኘቱን የተጠሪ ጠበቃ በ16/10/2001 ዓ.ም በተጻፈ የቃለ መሐላ ማመልከቻ አንደኛ አመልካች በቤቱ ውስጥ አይኖሩም በሚል መጥሪያ ለማድረስ አለመቻሉን ገልጸው በጋዜጣ ማስታወቂያ እንዲጠሩላቸው መጠየቃቸውን 1ኛዋ አመልካች በጋዜጣ ማስታወቂያ እንዲጠሩ ታዝዞም በ8/11/2001 ዓ.ም ስላልቀረቡ ጉዳዩ በሌሉበት እንዲታይ መታዘዙን ክሱ ቤት ለመረከብ ስለሆነ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 36(4) መሰረት ቤቱን የያዘውን ሰው በተከሳሽነት መካተት አለበት ተብሎ የተሻሻለው ክስ እንዲቀርብ ታዞ ይኸው የተሻሻለው ክስ ለአመልካቾች ተልኳል ተብሎ መመዝገቡን የተላከው መጥሪያ ከስር

ፍርድ ቤት መዝገብ ሲታይም በከሳሽ የፍርድ ባለመብት ዶ/ር ተስፋዬ አካሉና በተከሳሽ የፍርድ ባለእዳ ወ/ሮ ሰብለወንጌል ታደሰ መካከል ስላለው የፍርድ አፈጻጸም ጉዳይ የሚያወሳ መሆኑንና "ሰዎቹን ስላላገኘን በቤቱ በራፍ ላይ የለጠፍን መሆኑን እንገልፃለን" የሚል ይዘት የያዘ ሁኖ የ1ኛዋን አመልካች ስም ግን የሚጠቅስ አለመሆኑን መጥሪያው በመኖሪያ ቤቷ ላይ ተለጥፏል የተባለችው ሁለተኛ አመልካች ወ/ሮ ሰብለወንጌል ታደሰ በሚል ስም ሲሆን የፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 78 መሰረት ጥያቄውን አልቀበልም ያለው ወ/ሮ ሰብለወንጌል አበበ በሚል መዝገቦ መሆኑን ከመዝገቡ ተረጋግጧል፡፡

የስር ፍርድ ቤት ዋናውን ጉዳይ ከመራበት መዝገብ ከተረጋገጡት፣ ከላይ ከተገለፁት ፍሬ ነገሮች በቀላሉ መገንዘብ የሚቻለው አንደኛ አመልካች በቅድሚያ በአካል ሊሰጣቸው የሚገባን መጥሪያ ባግባቡ እንዲደርሳቸው ሳይደረግ እና በማትኖርበት ቤት ላይም ቢሆን የሷን ስም የሚጠራ መጥሪያ በተገቢው አካል ተለጥፏል ለማለት የማይቻል መሆኑን እንዲሁም ሁለተኛዋን አመልካች በተመለከተ ደግሞ የአባቷ ስም ተለውጦ የፍርድ አፈፃፀም መጥሪያ እንጂ ከተጠቃሹ ጉዳይ ጋር አግባብነት ያለው መጥሪያ አለመለጠፉ በሚገባ መረጋገጡን ነው፡፡

ወደ ሕጉ ስንመጣ፤ በመሰረቱ የመጥሪያ አሰጣጥ ዘዴና ቅደም ተከተሉ እንዲሁም መጥሪያው ለማን እንደሚሰጥ የሚመለከተው የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ክፍል ዓይነተኛ ዓላማ ከሆኑት መካከል አንዱ ተከራካሪ ወገኖችን እኩል የመከራከር መብት እንዲኖራቸው በማድረግ ጉዳዩን ፍትሐዊ በሆነ አኳኋን ለመወሰን ማስቻል መሆኑን ይታወቃል፡፡ በመሆኑም ፍርድ ቤቱ መጥሪያ የሚደርስበትን ተገቢ መንገድና ለማን መድረስ እንዳለበት ማረጋገጥ ይገባዋል፡፡ መጥሪያ በተገቢው መንገድ ደርሶት ተከራካሪ ወገን ካልቀረበ ወይም መጥሪያን አልቀበልም ካለ ፍርድ ቤቱ ሊከተለው የሚገባው ስርዓትም በሕጉ በግልጽ ተመልክቷል፡፡ ከእነዚህም ድንጋጌዎች መካከል አንዱ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 70(ሀ)፣ 103፣ 104፣ 105፣ 106 እና 107 ስር የተመለከተው ሲሆን በእነዚህ ድንጋጌዎች መሰረት ተከሳሽ በሌለበት ክርክሩ ታይቶ ውሳኔ ሊሰጥ የሚችለው መጥሪያው በአግባቡ የደረሰው መሆኑ ሲረጋገጥ ወይም መጥሪያውን ለመቀበል ፈቃደኛ አለመሆኑ ወይም ሊገኝ ያልቻለ መሆኑ ሲረጋገጥ ወይም መጥሪያውን ለመቀበል ፈቃደኛ አለመሆኑ ወይም ሊገኝ ያልቻለ መሆኑ ሲረጋገጥ ስለመሆኑ ተመልክቷል፡፡ ድንጋጌዎቹ መጥሪያው በትክክል ያልደረሰው መሆኑ ከተረጋገጠ ጉዳዩ ተከሳሽ በሌለበት እንዲታይ የማይታዘዝ ስለመሆኑ ያስገነዝባሉ፡፡ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 70(ሀ) ድንጋጌ ስር ላይ "መጥሪያው በትክክል መድረሱ" የሚለው ሐረግ መኖሩም የሚያሳየው ስለመጥሪያ አሰጣጥና አደራረስ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 94 እስከ 110 ድረስ የተመለከቱት ሁኔታዎች በአግባቡ መሟላታቸውን የሚያስገነዝብ ነው፡፡ አንድ ተከሳሽ በሌለበት ጉዳዩ ታይቶ ውሳኔ ከተሰጠውም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 78 መሰረት መፍትሔ መጠየቅ የሚችል ስለመሆኑ ተመልክቷል፡፡ በዚህ ድንጋጌ መሰረት መፍትሔ ሊጠየቅ የሚችለው አቤቱታ አቅራቢው በሚያቀርበው አቤቱታ ላይ የጥሪው ትዕዛዝ "በሚገባ ያልደረሰው" መሆኑን በመጥቀስ ይህንኑ ማረጋገጥ ሲችል ነው፡፡ ከእነዚህ ሁሉ ድንጋጌዎች መገንዘብ የሚቻለው አንድ ሰው የመከራከር መብቱን እንደተወው የሚቆጠረው መጥሪያው በሕጉ በተዘረጋው ሥርዓትና ቅደም ተከተል መሰረት ደርሶት ክርክር ያለው መሆኑን እያወቀ ሳይቀርብ ሲቀር ብቻ መሆኑን ነው፡፡ ፍርድ ቤቱ በሕጉ የተዘረጋውን ስርዓት ተከትሎ አማራጭ የመጥሪያ አደራረስ ሥርዓት ከፈጸመ መጥሪያው ለተከሳሹ እንደደረሰ እንደሚቆጠርና በቂና ሕጋዊ ምክንያት ካለው ብቻ ወደ ክርክሩ እንዲገባ የሚፈቀድ መሆኑን ከላይ የተጠቀሱት ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ ያስገነዝባል፡፡ ስለሆነም

ማንኛውም ውሳኔ መስጠት ያለበትም በሕጉ በተዘረጋው ሥርዓት መሰረት መጥሪያው መድረሱ በሚገባ የተረጋገጠና የተከሳሽ የመከራከር መብት የተጠበቀ መሆኑ ሲታወቅ ሊሆን ይገባል፡፡

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስ ከላይ ከስር ፍርድ ቤት ዋና መዝገብ የተረጋገጡት ፍሬ ነገሮች የሚያሳዩት 1ኛ አመልካችን በተመለከተ ፍርድ ቤቱ ወደ ጋዜጣ ጥሪ የሄደበት አካሄድ ቅድሚያ ሊፈጸም የሚገባውን ሥርዓት በአግባቡ አሟጦ ሳይጨርስና ተገቢ ያልሆነ መግለጫ ስለቀረበለት ከመሆኑም በላይ ክሱ ተሻሽሎ ከቀረበ በኋላም ቢሆን የአመልካቿ ስም ተጠቅሶ መጥሪያው መላኩ ሳይረጋገጥ ነው፡፡ የሁለተኛዋ አመልካችም የአባት ስም ተለውጦ የፍርድ አፈፃፀም መጥሪያ እንጂ ከዋናው ጉዳይ ጋር አግባብነት ያለው መጥሪያ ያልተለጠፈላቸው መሆኑን የስር ፍርድ ቤት መዝገብ በግልፅ ያሳያል፡፡ የጋዜጣ ጥሪና በተከሳሽ መኖሪያ ላይ በአግባቡ መጥሪያ እንዲለጠፍ ማድረግ ውጤታቸው መጥሪያው እንደደረሰ የሚያስቆጥር የሚሆነው ተከሳሽ መገኘት አለመቻሉ በሚገባ ሲረጋገጥ ነው፡፡ በመሆኑም ከላይ የተገለፁትና በስር ፍርድ ቤት መ/ቁጥር 148744 የተረጋገጡት ፍሬ ጉዳዮች ለአመልካቾች መጥሪያው እንደሕጉ አነጋገር በሚገባ ያልደረሳቸው መሆኑን የሚያረጋግጡ ሁነው አግኝተናል፡፡ ይህ በተረጋገጠበት ሁኔታ አመልካቾች ጉዳዩ በሌሉበት እንዲታይ የተሰጠው ትዕዛዝ ተነስቶ ገብተን እንከራከር ሲሉ ያቀረቡትን ጥያቄ በበታች ፍርድ ቤቶች ውድቅ የሆነው በፍ/ብ/ስ/ስ/ሕጉ ስለመጥሪያ አደራረስ የተመለከቱትን ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ ከመከራከር መብት ጋር ባላገናዘበ መልኩ በመሆኑ ትእዛዙ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ሁኖ አግኝተናል፡፡ በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 148744 ህዳር 08 ቀን 2002 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 86844 ህዳር 23 ቀን 2002 ዓ.ም በትዕዛዝ የፀናው ትእዛዝ በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሽሯል፡፡
2. አመልካቾች በሌሉበት ታይቶ የተሠጠው ውሳኔ ባሉበት እንዲታይ ያቀረቡት አቤቱታ ውድቅ የሆነው ስለመጥሪያ አደራረስ ሥርዓት የተመለከቱትን ድንጋጌዎችን ይዘትና መንፈስ ከመከራከር መብት ጋር ባላገናዘበ መልኩ ነው ብለናል፡፡
3. አመልካቾች በሌሉበት ታይቶ የተሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁጥር 78(2) መሰረት ተነስቶ ባሉበት እንዲታይ ብለናል፡፡
4. የፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ጉዳዩን አመልካቾች ባሉበት በመመልከት የግራ ቀኙን ጉዳይ ሠምቶ ተገቢውን ውሳኔ እንዲሰጥበት በማለት ጉዳዩን በፍ/ብ/ስ/ስ/ህ/ቁጥር 341(1) መሰረት መልሰንለታል፡፡
5. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ራ/ታ